

ki pa še nedodelana stoji, ker so Ljubencani v znamenitim nepokojnim letu 1848 te mnišče pregnali.

V dvéh urah sim bil dovelj ogledal ljubo mestice z bližnjo okolico vred, ktero je tudi zastran osnove mirú med Napoleonam Bonapartam (ki je bil takrat, o prvi francoski vojski leta 1797 še prav mlad vojskovodja) in med našo austrijsko vlado v zgodovini znamenito.

Proti večeru sim se nazaj v Bruk vernil. Drugo jutro pa sim jo naravnost nazaj v Ljubljano potegnil in potem domú v Terst.

In tako je bilo konec tega mojiga potovanja — tedaj je to pismice tudi poslednje o mojim potopisu po Slovenskim. Veseli me, če si ga rad prebiral in če si kakošno drobtinico v njem našel, ki ne bo brez prida strohnela. Odkritoserčen kakor sim, sim povsod tudi odkritoserčno govoril. **Z Bogam!**

Poskušnja stare slovenšine po Ipvaskim in Primorskim.

Spisal Matija Vertovec *).

Med Malfalkonam, ki je bil beneški, in laškim Gradišem, segne dolajni Kras skozi, in na tem koncu, tedaj v sred Lahov cvetè še lepó čista slovenšina. Slovenski in Furlanski pastirji večkrat vkup pasejo, Kraški fantinci se navadijo furlansko, Furlanski pa ne slovenskiga.

Na tem suhim končiču so imeli per neki ženitvi veliko lebengo. Ženin je bil povabil na svojo plat kerstniga nonca in nonco, dva strica in eno strino, tri tète in dvé vujni. Pripeljali so letí seboj svoje bolj odrašene mlajši, de je imel ženin na svoji plati 5 bratanov in 6 sestričin, je imel tedaj od svoje strani 11 sterničev. Strina je bila tudi seboj pripeljala eniga bratranca in ena vujna neko sestričnico. Na nevestni plati sti bili nar popred dvé družici, sosedovi hčeri; ker je nisti znale prav oplesti, jima je rekla: delajti kakor hočeti ¹⁾, ne bo prav; nevoljna je poslala h krušarjevim, in krušarica je vadle prišla, je prinesla eno pogačo v prinos, jo je po nje misli oplela, in ji prav vstregla. Prišla sta bila tudi dva nevestna vujca, eden letéh je seboj pripeljal eniga pasterka in tri pasterke, drugi pa svojiga zéta, ki je bil vdovec. Prišla sta tudi dva nevestna svaka, eden s svojo ženo in z očetam, ki je bil že star, pa še tako čverst, de je prav šaldo ²⁾ plesal. Drugi, ki je bil že očem šterih mladih otrok, je pustil svojo drugo ženo domá, ki jim je bila tedaj tudi že mačeha, de bi jih bila varovala. Tudi je bila povabljená ena še živa strina s svojima rejcamá; svojih botrov pa, ki so nevesto v kerstu deržali, ni bil nje oče povabil, vstavil je bil na mesti nekiga Krajnca ³⁾, ki je že večkrat pri njem polnil. Godcov so imeli dva pèskica, dva trobica in tri škantarje. Lebengo so deržali na borjaču pod enim oreham; negmašne otroke so vùn zapodili, ravno tako eniga prav sitniga berača, ki je nevoljno in klavorno vùn gredé rekel: so pravi lébarji, — vse bodo zalébalí! Pa v resnici, kar Kras stoji, je ni bilo še na njem take lébenge! Dosti je bilo prijatlov in žlahte ⁴⁾ skupej in prav veselí so bili.

*) Z veseljem smo našli med starími rokopisi Novicam namenjenimi pričujoči spis našiga nepozabljiviga Vertovca, kteriga berž podamo svojim bravcam. Spisal ga je slavni mož 28. rožnika 1844. Vred.

¹⁾ »Delajti, kakor hočeti« je ženski dvobroj (dual), ki se pri nas med ljudstvom sliši. Če rečem, »sti delali«, je ženski dvobroj, — če pa rečem »ste delale« je ženski višebroj (plural). Kakošen razložek je med »delajti, kar hočeti, ne bo prav« in pa med »delajte, kar hočete, ne bo prav«. Ali ni poslednje moški in ženski višebroj? — Nikar ne zametujmo lepih in važnih svojost slovenskiga jezika!

²⁾ Šaldo, izverstno, valde.

³⁾ Krajnca, to je, vinskiga kupca.

⁴⁾ Žlahta ali sorodovina (Verwandschaft) iz nemške besede

Nevesti so bili že pred povedali, de ženinovi so prav bogati, de ravnajo 50 ovác, in 10 žvinčet, in de redijo par volov za mesnico; tudi so ji rekli, de ženin v vasi pri pilu stanuje. Od dalječ je bila tedaj že sama njega hišo po pilu spoznala. Kadar so jo noter pripeljali, je našla v hiši tašo in babico, — tast in dedic sta bila že odumerla, — štiri devirje in zvične; vsem se je bila dobro odresila; devirčkam in zvičencam je to dopadlo, in so se prav veselili, de bodo nevesto imeli. Ker sta bila dva devirja že vùn oženjena, se je taša zlo veselila, de je že tretjo nevesto dobila; rekla ji je vadle po tem, ki ji je bila napila, in ko so ji bili kolenciča, to je, dečka na kolena položili: s sercama privošim, de kakor sim bila, in sim še svoji taši — de bi tudi ti meni bila 35 let nevesta, in jest tebi taša! Bog daj dobro zdravje! Potem jo je serčno objemala in peševala.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Zadra se čita v ondašnjem časniku „Osservatore Dalmato“ življenjepis prezgodaj umerlega nadepolnega mladenca Jožefa Sernica, sinú mnogo-spoštovanega g. Janeza Sernica, c. k. kolegialnega svetovavca v Zadru in verlega Slovenca, ki je na Mariani, nesrečnim parobrodu, ki se je od 4—5. marca v morje potopil, med družimi tudi ob življenje prišel. Izverstne dušne lastnosti mladega Slovenca zaslužijo, da rajnega spomnino tudi v naših Novicah.

Jožef Edvard Sernic, rojen 19. marca 1828 v Gorici pride še otrok na Dalmatinsko. V Spalati se je učil brati in pisati, potem je stopil v Zadru v gimnazij, kjer je bil vedno med prvimi. Že otroka je posebno morje veselilo, in kar mu je le časa ostalo, se je posebno tistih vednost učil, ktere so se mu za mornarstvo potrebne zdele.

Njegova rajnka mati, Elizabeta, rojena Pavlič, iz Krajnja na Gorenskim, kteri je morje že enega brata vzelo, si je vse prizadela, svojemu sinu morje iz glave zbiti; pa vse zastonj, nagnjenje do brodarstva je z njim vred raslo in morali so ga poslati v Benetke v mornarsko šolo. Tù je Sernic vse svoje učence naglo prekosil. Komaj stopi iz 4. leta, postane kadet na fregati „Bellona“. Tukaj se je tako hvalevredno obnašal, da ga je admiral Buratović, ko je pisal necemu svojih prijatlov v Zader 19. septembra 1847, posebno pohvalil.

Že v letu 1850 postane Sernic častnik (oficir) in zavolj njegovih vednost mu je bilo 30 kadetov izročeni, jih znansko in djansko v potrebnih vednostih podučiti. Njemu se je zahvaliti, da je barka „Elisabeta“, na kterej je Carigrad obiskal, sardinski barki, ktera jo je pri Tenedosu čakala, srečno ušla. Razun Carigrada je obiskal v letu 1849 tudi otok Madeiro in pozneje Napolitansko.

V letu 1851 pride na parobrod Mariana, kjer mu pa ni dopadlo, ker njegovo veselje je bilo le biti na širocem morji, kar pa od parobroda ni zamogel pričakovati. Kaj pa da se je z Mariano od 4.—5. marca 1852 zgodilo, je, bodi Bogu milo! znano dostojno. Tudi naš Sernic se je potopil z barko.

Geschlecht ali Geschlacht. Treba je, de razločimo žlahtno in žlahno. Žlahtno je, kar žlahto (Verwandschaft) zadeva, na priliko, žlahtna dedišna itd. Žlahno pa (brez t), kar je posebno dobro, blago, verlo, pitano, — mende od tod, ker so južni Slovenci in sosedje Lahov boljši reči nekđaj od Lahov, iz Lahov dobivali, na priliko žlahno sukno (Paduan iz Padue), žlahne breskve, vina itd. Od tod beseda žlahnost; zato se pravi požlahtiti se = v žlahto priti (in die Verwandtschaft treten), — požlahniti se = se izverstno poboljšati (sich veredeln); zato dobro rečem in pišem: Tone in Jaka sta se serc požlahnila, pa ne še požlahnila, sta divja kot pred. Písatelj.

Od narave bogato obdarovan mladeneč je govoril nemško, taliansko, francosko, angleško, ilirsko in slovensko; bil je vès vnet za blagor človeštva in imel je tudi dar, druge s svojim duhom navdati. Za mornarstvo, v katerem si je izverstne vednosti pridobil, je bil vès nadušen.

Če vse to prevdarimo, lahko spoznamo, da ga je slavna prihodnost čakala. Ali — komaj je začel sad svojega truda uživati, ravno je svoje serce še večemu upu odperl, ga požrè nemilo morje, kakor da bi mu bilo zavidilo njegovo slavo, kakor da bi se bilo balo prihodnjega zvedenega in pogumnega krotivca! —

Iz Siska 19. junia. Kakor terdo so tukajšnji tergovci še pred malo časom žito deržali, tako ga ponujajo sedaj po zmiraj nižji ceni. Zunaj soršice je žita dovelj, posebno turšice na zbero, ktere bo blizo 160.000 vaganov, kadar še tista pride, ki se pričakuje; pa se tudi po nji nar bolj poprašuje; na drobno ji je cena po 2 fl. 30 kr., na debelo in kdor koj plača, jo dobí nižji kup. Pšenica po razni sorti od 4 fl. 12 do 4 fl. 20 ali 24 kraje.; soršica 3 fl. 45 do 3 fl. 50 kr.; ječmen za olarije 2 fl. do 2 fl. 6 kr.; prosó po 3 fl. 10 kr.; ovès po 1 fl. 30 do 1 fl. 40 kr. Vožnja po Kupi in Savi je po poslednjim dežji dobra; nekaj časa sèm je vožnje po suhim do Zidaniga mosta manj, toraj se je vožnina ponížala na 16 do 18 grošev za vagán. Iz Banata zvémo, da so kupci kibljo pšenice po 7 fl. zaárali. Ogersice se bo nek letos sila malo pridelalo.

Iz Celovca. V prvim zboru gojzdnarske družbe, ki obseže vse gorate dežele našiga cesarstva, je bil izvoljen prvi predsednik te družbe gosp. Anton vitez Guttenberg, gojzdnarski svetovavec v Gradcu, — drugi predsednik žl. gosp. Maks Wunderbaldinger, gojzdnarski svetovavec v Gmunden-u, — tretji predsednik žl. gosp. Moric Kempelen iz Halla na Tiroljskim, — glavni tajnik družbe pa gosp. Hironim Ullrich, višji gojzdnar v Bledu.

Iz Postojne. Letos se menda ne bomo znebili steklih psov, ker se stekljina prav po kužje od popadenih dalje širi. 21. dan t. m. so vstrelili spet eniga, ki raztelesen je znamnja stekljine razodel. In pri vsem tem je še nepotrebnih psov, kamor se pogleda; in zraven tega mnogo tacih terdovratnežev, ki ne bojo verjeli prej na stekljino, dokler se jim ne bo zgodilo, kar se je pripetilo nesrečni Uršuli Klemenovi! — Od teh žalostnih reči se vernem k veseli, ki našo šolo zadeva. Postojnska šola ima nad svojim katehetam in vodjam, tukaj občeje spoštovanim kaplanam g. Potočnikom možá, ki je zares velike hvale vreden. Kot dober pastir med ovčicami se obnaša on med šolskimi otročiči, ki ga pa tudi ljubijo, kot svojiga očeta. 21. dan t. m. je peljal vse skupej — bilo jih je okoli 250 — na Zobič, hrib poleg Postojne, na sprehod. Tukaj so se, fantiči skupej, deklice skupej igrali po njegovim napeljevanji, — potem so pobožne slovenske pesmi prepevali, poslednjič pa se nad češnjami in kruham veselo gostili, ki sta jih gosp. vodja in pa šolski ogleda gosp. apotekar Gottsberger jim pripravila. Kakošna veselica je tak sprehod v prijazni družini svojiga učenika, je lahko zapopasti. Kako pa tudi mlade serca vnema k veselju do šole in k pridnosti, je očitno v naši šoli, kjer se tudi vsi drugi učeni verlo obnašajo. Kjer klije taka živa ljubezin do otrok, kakor v persih našiga vodja, tam mora vspeh šole dober biti. Slava takimu šolniku!

Iz Sežane. Začasno vodstvo noviga, 4. grudna 1851 osnovaniga društva za pogojzdenje Krasa na Teržaški in Goriški strani dá na znanje, da bo prvi občni zbor 22. dan prihodnjiga mesca julia v Sežani,

in povabi ude, naj se obilo snidejo, ker se bo v tem zboru tudi 15 odbornikov volilo.

Iz Ljubljane. Svitli nadvojvoda Janez pridejo, kakor današnji „oglasnik“ naznani, prihodnjo sredo v Ljubljano in bojo zbor kmetijske in obertnijske družbe v četertek s svojo nazočnostjo poslavlili. Nadjamo se, da bojo udje imenovanih družb od vsih krajev privreli vidit in slišat preljubljeniga gospoda. — Zbornica kupčijska in obertnijska naše dežele je s častitim dopisam od 24. t. m. naznanila vredništvu, da bo pomenke in sklepe svojih séj prihodnje redno po „oglasniku Novic“ razglasovala, kar je „Novicam“ tolikanj bolj prikladno, ker je njih zapopadek tudi obertnijsk in kupčijsk, in ker je dosto tacih obertnikov in tergovcov po deželi, ki nemškiga časnika ne berejo in bi vunder radi zvedili, kaj dela naša zbornica.

Iz Ljubljane 25. junia. Danes zjutraj je prišel v 49. listu napovedani sila veliki vol, ki ga je g. Bitenc na Koroškim kupil in kakoršnjiga tukaj še nismo vidili, iz Vošperka (Wolfsberg) v Šiško, kjer bo skoz 10 dni (za 2 groša) viditi, na somajni dan sv. Petra in Pavla bo pa na živinskim somnji na ogled postavljen. Ta velikán med volmi je 6 let star, 76 pavcov ali 19 pestí velik, od pers do repa 76 pavcov dolg, čez persi 108 pavcov debel; vagal je v Vošperku 26 centov in 7 funtov; veljá pa 383 fl. Vreden je, da ga gré vsakdo gledat.

Novičar iz mnogih krajev.

Veliko cesarskih oficirjev, ki so se vdeležili poslednjiga Ogerskiga punta in ki so bili za več let v ječo obsojeni, je presvitli cesar po sklepu od 16. t. m. ali popolnoma pomilostil ali pa kazin na 2, 4 ali polovico let pomanjšal. — Sliši se, da je zdravje g. ministra Thun-a že veliko boljši in da bo v stanu po preteku dovoljeniga počitka spet svojo službo nastopiti. — Onovi politiški osnovi cesarstva se nek posvetuje ravno sedaj državno svetovavstvo, tako da nova vredba kresij, okrajnih vradij itd. zna o vsih svetih v djanje stopiti; kdaj pa da bojo županije po novim se začele, se še nič ne vé. — Ker podoba cesarjeva, ki pride na nove dvajsetice, ni pristojno skovana, se je opustilo kovanje dvajsetic, da se nova boljši izdela in tudi nova tarifa določi, po kateri se bo sreberni denar koval. — Telegraph med Milano, Benedkami in družimi austrianskimi deželami se je začel 22. t. m. — Ministerialni tajnik g. Hain je razglasil število zakonskih in nezakonskih otrok v našim cesarstvu, in je naznanil, da 1 nezakonsk otrok pride v vojaški granici na 75 zakonskih, na Goriškim in Istrianskim na 38, na Beneškim na 34, v Dalmaciji na 26, na Lombarškim na 23, na Tiroljskim na 20, v Bukovini na 13, v Galiciji in na Krajskim na 11, na Marskim na 7, v Šlezii na 6, na Českim na 5, v zgornji Austriini 4, v Solnograškim in Štajarskim na 3, v Terstu in njegovi okolici na 3, v spodnji Austriini 3, na Koroškim pa še ne na 2 zakonska. — Iz Angleškiga so po novi colni pripustbi pripeljali na Dunaj veliko prav dobrih peresnikov (nožev peresa rezati) in škarij, ki so sila dober kup; peresniki so po 12 kr., škarje srednje velikosti pa po 6 kraje. Naši nožarji se bojo mogli sedaj na noge spraviti, da bojo tudi lepo blago po ceni delali. — Na Francoskim se je razpertija vnela med škofi zastran pripušenja staroslavnih bukev paganških latinskih in gerskih pisavcov v šole. — Švajcarji v kantonu Freiburgu so začeli nekako rogoviliti. — V svobodni deržavi Ljubeku so se judam v vsim enake pravice podelile kakor drugim deržavljanam.